కులాసా

●

"బాగాలేదు. వేషమంతా మార్చాలిసిందే - ఎన్ని మాట్లు చెప్పను, నీకు కొర్నాటిచీరెలు బాగుండవని ? మొన్న తెప్పించిన లేతగులాబీచీరె కట్టుకోరాదూ!"

"పోనీలేద్దురూ, ఏలాఉంటేనేం. వియ్యమందబోతున్నానా ? ఇట్టి పేరంటమువెళ్ళిరావడానికి ఇవి చాలవూ ?"

"ఓ - చాలకేం. అయినా రెండో మూడో రంగులు తక్కువ - లేకపోతే ఇంద్రచాపంలాగా మెరిసిపోయేదానవే! ఇంతకూ ఏలాటివాళ్ళు ఏమాదిరిచీరెలు కట్టుకోవాలో. ఎవరిబుద్ధికి వాళ్ళకి తెలియాలి. ఎంతకాలం - అదికాదు, ఇది - అని దిద్దిచెపుతూంటారు, ఎవరుమాత్రం? - ఎవరిఅందం—"

"నే నేదిచేసినా అంతేలెండి. మీ రవునన్న దెప్పుడు? నేను అందరికిమల్లే అందగత్తెనుకాదు గనుకనే, మీ రీసడించటం - కానీలెండి. ఏంచేస్తాం—"

"ఉన్నమాటకు ఉలుకెందుకూ? నీకు తోచినంతేకాని ఒకరు చెపితే వినడమంటూ ఎన్నడైనా ఉన్నదా? ఇప్పుడు కొత్తఏమిటీ, మామూలేకాదూ!"

"అప్పుడామాత్రం తెలిసిందికాదేం. ఎందుకు కొన్నారూ?"

"నీకు తెలియదూ- ఎందుకంటే, నీ-"

"అవును. నా పోరుపడలేక కొన్నారు. అంతేనా?

సరేలెండి; ఏమీతోచనప్పుడల్లా కవ్వించి కజ్జాతెడు తూంటారు.”

“కాదు, సరసమాడుతూంటాను.”

“సరసాలకి నేనేం సానిదాని ననుకున్నారా?”

“ఆఁ- పొరబాటే, మరచిపోయి అన్నా- మీ నాన్న ఆ శ్రోత్రియపు ముండాకొడుకు- భువనేశ్వరందగ్గరే కూర్చోపెట్టి పెంచాడాయెను మిమ్మల్ని! మీదగ్గర ఆఁ- అంటే తప్పు, నారాయణ అంటే బూతుమాట. సరసాలు కావులే, మీ భాషలో ఆషామాషీ లంటారే అవి-”

“అనండి. ఆడపిల్లల్ని కన్నందుకు మా నాన్న యీ మాటలన్నీ మీచేత పడాల్సిందే. “అమ్మా, మంచిగా ఉండు” అని చెప్పాడు కాని, ఆయన మాకు కానిపోని వేమీ నేర్పలేదే - చచ్చి స్వర్గాన ఉన్నవాడిని ఇంకా సాధిన్వడం ఎందుకండీ?”

“ఎంత ఘనకార్యం చేశాడని - మిమ్మల్ని కన్నందు కేనా ఆయన స్వర్గానికి వెళ్ళటం?”

“కాదు: మీవంటివారు ఆయనకు అల్లుడై నిత్యమూ దీవించుతూండటము చేత!”

“నిజమే.”

“కాకపోతే! మనకు పిల్లలుపుట్టినతర్వాతకూడా, ఇంకా.”

“మీ నాన్న అట్లాంటివాడు - నా కానాఁడు అది చెట్టలేదు - అవాళ న న్నట్లా అన్నాడు...” అని, చెప్పూ తూండట మేనా?”

"లేకపోతే మనిద్దరకీ తెలిసినవిషయాలు వేరే ఏము న్నాయి? కాళిదాసుకవిత్వాన్ని గురించి మాట్లాడమన్నావా? కాంటినెంటల్ రినైజాన్స్‌మీద దబాయించమన్నావా? నీకు ఏది అర్థమాతుందో ఆసంగతే ఎత్తుకోవాలి మరి."

"మీ కాళిదాసులూ, కవిత్వాలూ మా కెందుకు లెండి. ఏదో ఈలాగే ఇంత కుంకం రాచుకొని బ్రతికితే అదేచాలు. అయినా, ఏటిలోకీడ్చి కోటిలోకి లాగుతారేం: నా చీర బాగుండకపోవడానికి - మా నాన్నకు...నాకు చదువురాకపోనడానికీ...ఎక్కడికెక్కడ కలిపారండీ?"

"అదే కాలక్షేపంచేయడం అంటే. పోట్లాడానన్న పేరు నా కెందుకుగాని, నీ యిష్టంవచ్చినచీరెలు కట్టుకో–"

"మీ శాణాతనం మీరూను: మీమాట విన లేదని అనిపించుకోడం నాకుమాత్రం ఎందుకూ, మీరు చెప్పినమాదిరిగానే నడుచుకుంటాను: చెప్పండి మరి..."

"చెప్పడం ఎందుకూ...ఇంద, చదువుకో..."

"ఏదీ...టెలిగ్రాములాగున్నదే... ఏం వేసాలూ, వేళాకోళాలూనండీ! నాకే ఇంగ్లీషువస్తే నే నిలా ఎందుకుండే దాన్ని...ఎక్కడనించి వచ్చిందేమిటి?"

"అయినా చెప్పకో చూతాం?"

"అబ్బ! ఏం విసిగిస్తారండీ. చెప్పకపోతే మానె లెండి. నాలుగువేస్తున్నాను... వెళ్ళాలి"

"విసకుండానే?"

"మాకు ఏవేళకూ తేల్చకపోతే మరి ఎలా?"

"కమలం వస్తూంది: నాలుగున్నరకి స్టేషనుకు వెళ్ళాలి"

"నిజంగానా ?"

"నామాట నమ్మకపోతే చదువుకోరాదూ ?"

"నామీాదే ఆపేక్షవుండి నేనే చదువుకోవాలె అంటే తెలుగులోనే ఇయ్యకుండా, ఇంగ్లీషులో ఎందుకిస్తుంది ? నా చెల్లెలికి కూడా నన్నుచూస్తే పరిహాసమే."

"పాపం ! కమలం అంతదూరం ఆలోచించిఉండదు. ఇంతకూ చిన్నపిల్లకాదూ ?– అయితే, ఏమిటి నీవు స్టేషనుకు వస్తావా, రావా ?"

"మీాయిష్టం."

"నాయిష్టమేమిటి...వచ్చేది మీా చెల్లెలేకాదూ ?"

"రావటం మీాయింటికి కాదూ !"

"అవును, మాయింటికేలే; మీాయింటికికూడా వచ్చి చూసిపొమ్మని చెప్పడానికన్నా, నీవుకూడా రావచ్చునుకాదూ ?"

"చాల్లెండి, మీా మాటలూ...మీారూను–"

౨

కమలం విశాఖపట్నంలో యం. ఏ. చదువుతూన్నది.

శేఖరం పెండ్లినాటికే పది పదకొండేళ్ళపిల్ల. గుమ్మటంలాగా, ఆకుపచ్చని దక్షిణాదిపరికిణీ కట్టుకొని, జఫర్ షర్టు తొడుక్కొని, "బావా ! గుడ్ మార్నింగ్" అంటూ అల్లరి

చేస్తూ ఉండేది. ఘరుఘారం చదువుతూన్నదేమో, క్లాసులో నేర్చుకున్న ఇంగ్లీషంతా బావమీద ప్రయోగించి, అతన్ని నిలువనిచ్చేదిగాదు. శేఖరానికి చెల్లెళ్ళు లేరు. అందుచేత కమలం అంత చనువుగా ఉండటం అతనికి చాలా సరదాగా ఉండేది. ఎప్పుడూ ఇద్దరూ ఓచోట కూర్చుని పోట్లాడుకుంటూండేవాళ్ళు చిన్నపిల్లల్లాగా. పెళ్ళి అయినప్పటినుంచీ వెయ్యిమార్లన్నా జల్లాలు తినిఉంటాడేమో శేఖరం మరదలుచేత.

లక్ష్మి కాపురానికివచ్చి నాలుగేళ్లు దాటుతోంది. భార్య ఈడేరినతరువాత అత్తవారింటికి తరుచు వెళ్ళటం మానివేశాడు శేఖరం. భార్య వచ్చినతరువాత వెళ్ళాలిసిన అవుసరమే లేకపోయింది. ప్రాక్టీసు బాగా పెరగడం మొదలుపెట్టినతరువాత ఊరుకదలటానికి వీలేఉండేదికాదు. ఏడాది కోమారు పుట్టింటికి వెళ్ళినప్పుడన్నా లక్ష్మి చెల్లెలిని చూసేది; శేఖరంమాత్రం మరదలినిచూసి ఎన్నాళ్ళయిందో!

ఉత్తరంమాత్రం తప్పకుండా వ్రాస్తూండేది బావకు కమలం. 'నన్ను బట్టే ఆయనకదా, నా కెందుకు వ్రాయదూ' అని లక్ష్మికి కోపంగాఉండేది. శేఖరంవల్ల ఆ విశేషం చూచాయగా తెలుసుకొని, "నీవు వివాహితవు. ఇంకొకరిదానవు. అందుచేత నీ క్షేమసమాచారాలు నీ భర్తద్వారా నేను తెలుసుకోవడం మంచిదికాని, నేను నీకు ఉత్తరంవ్రాయడం కాని, నీవు స్వతంత్రించి నాకు జవాబువ్రాయడంకాని అంత మంచిదికాదు." అని కమలం ఆమెకు వ్రాసింది. అప్పటి

నుంచీ లక్ష్మి ఆమాటే ఎత్తేదికాదు. కాని తనకు చదువు రాదు; కమలానికి వచ్చునుకదా అని ఉడికిలుతూండేది.

కమలందగ్గరనుంచి టెలిగ్రాం చూసుకొని, శేఖరం పొంగిపోయినాడు. తాను కాపురంపెట్టినతరువాత అదే ఆమె మొదటిసారి రావడం. వస్తాననిముందుగానన్నా తెలియ జేయకుండా, బయలుదేరుతూ వైరిచ్చింది. అందుచేత అయ త్నితోపనతమైన ఆ కులాసా అతన్ని వివశుణ్ణిగా చేసేసింది.

సెంట్రలులోకి జేరుకునేటప్పటికి పాసెంజరుకూడా వచ్చేసింది. లక్ష్మిని గబగబా నడిపించుకుంటూ శేఖరం ఎగువకు పోతున్నాడు. పదిఅడుగులు వేసేటప్పటికి, ఒక సెకండుక్లాసుబండిలోనుంచి వెనుకపాళాన "హాలో!" అన్న ప్రత్యభిజ్ఞాపురస్సరంగా శేఖరం భుజాన ఛెళ్లున దెబ్బ పడ్డది: తిరిగి చూశాడు. లక్ష్మికూడా నవ్వుమొగంతో సమీపించింది. ఐడియల్ మెడికల్ స్టూడెంట్ వేషంలో కమలం క్రిందికి దిగింది.

శేఖరంకరస్పర్శన మాచరించి, వామకరంతో "ఏం అక్కయ్యా!" అని లక్ష్మిభుజం తట్టింది. ఆమె ఏమీ మాటాడలేదు. తలత్రిప్పి ఊరుకున్నది.

"ఏం బావా! ...ఎట్లా ఉన్నావ్ ?... మునుపటి కన్నా బలిసావే" అని అడిగింది ఆంగ్లంలో, అతనిచేయి విడువకుండానే.

"నిజమే, కొంచెం లావుపారాను. నీవు రావడం వటుకు చాలా సంతోషం...బావను మరచిపోదా మనుకుంటున్నావేమో అనుకున్నాం లక్ష్మి నేనూను, నీవు

ఎన్నిమార్లు రమ్మన్నా రాకపోవడంచేత...కాదూ లక్ష్మి ?" అని ఆతడు ఆంధ్రంలో అడిగాడు.

"అదంతా ఎందుకులెండి, ఇప్పుడన్నా వచ్చింది చాలు."

"కాదు అక్కయ్యా! నాకుమాత్రం మిమ్మల్ని చూడాలని ఉండదూ. రావడానికి వీలులేకపోతూవచ్చింది. మాకు తలవనితలంపుగా ఈవారం సెలవువచ్చింది. ఎట్లాగా గడిపేది అనుకుంటూఉంటే, మా యింటిపక్క శర్మగారు గూడాను ప్రయాణంగట్టారు. సరేకదా అని నేనుకూడా వచ్చాను."

"రాకరాక వచ్చినందుకు పదిరోజులేనా ఉండేది ? నెల్లాళ్ళయినా ఉండకుండా ఎట్లావెళుతావో చూస్తాను."

"మళ్లా పోట్లాట మొదలుపెట్టావ్గా ? అలాగయితే నేను నీతో మాట్లాడనే మాట్లాడను."

"నీవు మాట్లాడేదేమిటి ? నేను మాట్లాడించనూ ?"

ముగ్గురూ నవ్వుకున్నారు: పోర్టరు సామానుకారులో పెట్టాడు. శేఖరం భార్యనుఎక్కించి కమలానికికూడా చేయి ఆసరాయిచ్చాడు; కమలం సవిలాసంగా చేయిత్రోసివేసి, "పెళ్ళికూతురులాగా-ముందు నీ వెక్కి కూర్చుందూ - నే నెక్కగలనులే ! అన్నది" నవ్వుతూ.

శేఖరం స్టార్టుచేశాడు: కమలం అతనిప్రక్కనే కూర్చున్నది.

షూంటురోడ్డు సమీపిస్తూండగా కమలం, శేఖరం రెండునిమిషాలు ఇంగ్లీషులో మాట్లాడుకున్నారు. తరువాత

కమలం— సిగరెట్టు— శేఖరం దగ్గరనుంచి తీసుకొని – ముట్టించింది.

లక్ష్మి అంతవరకు బయటకుచూస్తూ— కమలాన్ని గమనించలేదు. ఘ్రాణం తన పనిని తాను నెరవేర్చేటప్పటికి కళ్లా చకితమై తిన్నగా తిరిగింది. మనసులో ఏమనుకుందో తెలియదు: కాని కోపంతో జేవురించిన ముఖంతో కమలం మెడవంపుమీది పైటచెంగు పుచ్చుకొని లాగి, "అదేం పని ?" అన్నది.

"కమలం సావకాశంగా వెనుకకు తిరిగి, "చదువుకున్నదాన్నికదూ ?" అని మామూలువైపుగా కూర్చున్నది.

శేఖరం నవ్వి సిగరెట్టు వెలిగించాడు.

3

"జయ బృందావన జయ నరలీలా
జయ గోవర్ధన చేతనశీలా,

పంచమిరాత్రి, పండువెన్నెల. పాలసముద్రం అతివేలమై, లోకాన్నంతా ముంచివేసి, లోకాలోకాన్ని ఒరుసుకుపోతూన్న భ్రమకల్పించి "ఈశా వాస్య మిదం సర్వం" అన్న ఉపనిషద్వాక్యాన్ని తమాషాగా జ్ఞాపకం చేస్తూంది.

వెన్నెలచాయచీర కట్టుకుని, వెన్నెట్లో మెరసిపోతూ కమలం విరియబూసిన నిత్యకళ్యాణిపొదసమీపాన ఇసుకలో కూర్చుని గిరీశబాబుగీతం పాడుతూంది.

కాశ్మీరసిల్కులాంటి నులిమంచుతెరలు చందమామను కప్పేస్తున్నాయి. అతని కరస్పర్శ కమలానికి క్రమంగా అసహ్యమైపోతూంది.

పాట చాలించి, లేచి నిల్చుని, బాగా విరిసిన పువ్వులు కోసుకుంటూన్నది.

కుహూమని కోకిల పొగరుబోతుతనంగా కూసింది. చివురాకు చెలులందరూ చకితులై, లతాంత సంతానాన్ని చోటుచేసుకొని దాక్కుంటున్నారు. విరికన్నెలు అందని నాథునికోసం ఆసపడి, తమ జీవితానికి అడవినికాచిన వెన్నెలను తోడురమ్మంటున్నారు.

"కమలం!"

కొంచెందూరంలో, పాలరాతిబెంచీమీద, వెన్నెలలో కలకలలాడుతూ శేఖరం కూర్చునిఉన్నాడు. ఎంత సేపయిందో వచ్చి! ఆమె అతన్ని అంతవరకూ చూడనే లేదు.

"అబ్బ! ఎవరో అనుకున్నాను;...కాదులే, నీవేననుకున్నా, కాని వస్తావనుకోలేదులే..."

"వచ్చాను- నీవు పాడుతున్నావని..."

"అలాగా- వినడానికా ?- నన్ను చూడడానికేమోననుకున్నా- అయితే, సమీపానికి దయచేయి; ఇంకా బాగా వినపడుతుంది."

"అంత చక్కగా పాడటం ఎక్కడనేర్చుకున్నావు?"

"నీ వీలాంటి అర్థంకాని ప్రశ్నలువేయడమేమా ?"

"మరి పాడవూ ?"

"ఏమంత అవుసరం ?- నీకు అంత వినాలని ఉంటే నేను పాడేటప్పుడు, చాటుగుండా వచ్చి విను !-"

"నేను పాడించనా, నీచేత ?"

"నీచేతనవుతుందా-ఆఁ- తెలిసిందిలే, పాడుతా; లేక పోతే ఈ కోపమంతా మా లక్ష్మిమీాద చూపిస్తావేమో! ఆడపిల్లనిచ్చుకున్నందుకు నీకు సలాంచేస్తూఉండాలి నాయనా -బావా, బలేవాడనయ్యా !...నాచేత పాడిస్తావేం-అవునులే భాగవతంలో ఉందికాదూ, 'పాడించెడువాడు రామభద్రుండట' అని ?, నీవు మాత్రం సామాన్యుడవా ? ఆయన రామభద్రుడైతే,ఈయన బావభద్రుడు-ఏంపాడమన్నావు?"

"నేనేం చెప్పగలను ?- విని ఆనందించడమే నాచేతనైనది"

"అంటే రసికుడవన్నమాట."

"ఇంచుమించు అంతే."

"అంతే అయితే- రసికుడంటే, మా సాంప్రదాయంలో శుద్ధ చవటఅని అర్థం- వంటచేతగానివాళ్లు రుచి చూసి చెపుతామని బయలుదేరినట్లు-పైగా అదో గొప్పగా చెప్పుకోవడం కూడానా ?

"కమలం, భగవంతుడికి ఇంత పక్షపాతం ఎందుకూ ? ఎక్కడాలేని తెలివి, ఎవరికీలేని చక్కదనమూ నీకొక్కరికే కట్టబెట్టాలేం ?"

"నేను నీతో మాట్లాడలేను !- ఓడిపోయినాను అన్న దానికి కవిత్వపుధోరణా ఏం ఇది. ఎంత గడుసువాడవూ! బావాఁ!"

"నవీన జలధర- శ్యామసుందర
మదనమోహన ధామ
న-య-న ఖంజన- హృదయరంజన
గోపినీవల్లభ శ్యామ"

కమల బ్రహ్మానందంగా పాడింది. శేఖరం మంత్ర బద్ధుడులాగా చేష్టలుడిగి కూర్చున్నాడు. ఎంతోసేపు ఆ ఆవేశం తగ్గనేలేదు. ఒకరినొకరు నిశ్చలనయనాలతో చూసుకుంటూ, పెదవి కదల్చకుండా, చిత్రప్రతిమల్లాగ ఉండిపోయినారు.

"అమ్మా, అదుగోనే పిన్ని- నాన్న కూడాను."

ఉమాబాల దోవతీస్తూండగా లక్ష్మి ప్రత్యక్షమైంది అక్కడ.

ఒకనిమేసం దూరానే నిలుచుని వారివైపు చూసింది. అమరారామంమీద విసువుపుట్టి, కులాసాగా బయలుదేరి భూమినవతరించిన దివ్యులులాగా మెరిసిపోతున్నారు.

ఉమాబాల పరుగెత్తుకుని వెళ్ళి కమలంధ్యానానికి భంగం కలిగించింది. శేఖరం యోగనిద్రచాలించిన మహర్షిలాగా, శాంతంగా, అక్కడనుంచి లేచి వెళ్ళిపోయినాడు.

"దా, మనంకూడా వెళుదాం, చలిగాఉంది" అని లక్ష్మి కూతురిచేయి పట్టుకుంది.

"నేను పిన్నితో వస్తాను."

"ఇవ్వాడప్పుడే రాదమ్మా!... మనం ముందర పోదాం రా."

"నేనూ వస్తున్నాను...నా కిక్క డేంపనుంది" అని ఆశ్చర్యపడుతూ అన్నది కమలం.

"చూశావు - అమ్మా ! నే చెప్పలా - పిన్నితో వస్తానని" అని ఉమాబాల సంబరంతో అన్నది.

"అలాగా...నాకు అంతమాత్రం తోచనేలేదే... చలిలో సంగీతం సాధనచేస్తారంటూనుకాదూ - అందుచేత ఇంకా చలిముదిరేదాకా కూర్చుంటుందేమో ననుకున్నా."

"అయితే అక్కయ్యా, సంగీతానికి చలా,ఛలికి సంగీతమా, ముదరడం ?

ఉమాబాల ఏమో తెలిసిందానిలాగా నవ్వుతూ గంతులు వెయ్యటం మొదలుపెట్టింది.

"ఆలా చూడుమరి, ఆ గులాబీ చెట్టుకడుపారా కన్నవే కదా - ఆ రెండుపుష్పాలున్నూ...ఒకదాన్ని, మిసమిసలాడే పడుచుపిల్ల తలలో పెట్టుకుంటుంది, రెండవది - దేవతార్చనలోకి జేసుకుంటుంది. జాతిఒకటైతేనేం, గీత ఒకటికాదు కదా !"

౪

"శుద్ధదండుగ. బాగుండదని తెలిస్తే అసలు వెళ్ళకుండా ఉండేవాళ్ళమే" అని విసుపుకున్నది, షూాజ్ తీసివేస్తూ కమలం.

"కలగన్నామా ఏం! బొమ్మలూ అవీ చాలాబాగానే ఉన్నాయి...ఏదోఒకవ్యర్థం, డబ్బు ఖర్చుపెట్టడానికి-"

అని చాలా అమాయికంగా లక్ష్మి అందుకొన్నది. కమలం వినిపించుకోకుండా,

"ఏమో నాకేమీనచ్చలేదు బావా! రోజ్‌బ్లాసమ్‌కు అంత గొప్ప పేరుందే; మరి అలా చేసిందేం ?

"పేరుకేముందిలే! తెచ్చుకుంటే అదే వస్తుంది... పేరు రావడ మెంత, పోనడ మెంత- కాని యీ సంవత్సరం ఈమాదిరి ఫిల్ము చూడలేదు. ఇవాళ ఎవరిమొగంచూసి లేచానో-" అని కునికిపాట్లుపడుతూ జవాబు చెప్పాడు శేఖరం.

"ఉమను పడుకోబెట్టి వస్తా"నని లక్ష్మి లోపలికి వెళ్ళి పోయింది. శేఖరానికి నిద్రపట్టింది.

ఎంతసేపటికో!... దేవేంద్రుడు రాళ్ళవానకురిపిస్తు న్నట్లుగా కలగని, అదిరిపడి మేల్కొంచాడు శేఖరం. తాను మొదట పడుకున్నచోటనే ఉన్నాడు - ఏమో ?-ఏం తెలియ లేదు. పెద్ద మోతమాత్రము వినబడుతూంది - మరికొంత సేపటికి తెలివి తెచ్చుకుని కలయచూచాడు. కమలం రేడియో దగ్గర కూర్చుని, తనవైపు చూస్తూ బిగ్గరగా నవ్వుతూంది.

"తమాషాగా నేఉంది నిన్నుచూస్తోంటే. పిలుస్తే పలుకుతుందిలాగుందే నిద్ర నీకు _ ఇందాకనుంచీ కనిపెడు తూనేఉన్నా, దొంగనిద్రపోతున్నావేమోనని..."

"ఎందుకు లేపావు కమలం"

"లేకపోతే అప్పుడే నిద్రఏమిటి నాయనమ్మలాగ? కళ్ళుతెరుచుకుని కూర్చో. బొంబే స్విచ్చాన్‌చేశాను ఇవాళ మంచి ప్రోగ్రాము ఉంది"

"పోనిద్దూ—"

"వీల్లేదు...రావాలి"

శేఖరం పూర్తిగా మేలుకొని రేడియోదగ్గరగా కుర్చీ లాగి కూర్చున్నాడు.

"ఐ లవ్ యు ఇన్ నైలెట్...అన్న నాట్యగీతం ప్రారంభం అయింది. కమలం నవ్వుమొగంతో వింటూంది. శేఖరం కమలంవంక కరువుదీరా చూస్తున్నాడు.

"కమాన్...లెట్ అజ్ డాన్స్..." నాగస్వరంవిన్న నాగబాలలాగ కమలం ఆవేశంతో నాట్యోన్ముఖియై నిలుచున్నది. శేఖరంకూడా ఆమెను అనుకరించాడు.

లక్ష్మి ఆ రంగమంతా తెల్లబోయి చూస్తూ నిలుచున్నది. కమలం ఆమెను చూసిందో లేదో కాని, నాట్యం చాలించలేదు.

"అమ్మా! ఎంతదానవే!"

శేఖరం భ్రాంతుడైనాడు. అంతవరకూ లక్ష్మికూడా అక్కడ నిలుచునిఉన్నదని అతనికి తెలియనేలేదు. ఏదో అపరాధంచేసినవాడిలాగా తలవంచుకుని, పోయి సోఫాలో కూర్చున్నాడు.

కమలం నవ్వింది.

"అక్కయ్యా, బావ చాలా బాగానే డాన్సుచేస్తాడే-ఏమోననుకున్నా ఇదివరదాకా. నీవు కాపురానికివెళ్ళినతరువాత ఆటాపాటా మాన్పించి, భగవద్గీత చేతికిచ్చాడేమో ననుకున్నా. ఇక పరవాలేదే!"

లక్ష్మి వినిపించుకోకుండా శేఖరంవంక కోపంగా చూసింది. అతను అక్కడనుంచి లేచి లోపలికి వెళ్ళిపోయినాడు.

"కాఫీచేసుకు త్రాగుదామా ? ఏమిటి - మాట్లాడవేం-" అని కమలం చాలా అమాయికంగా అడుగుతూ లక్ష్మిచేయి పట్టుకున్నది.

మోటుగా చేయి విదిలించి, "ఏమిటి ఈ ఆగడం ? ఇది సంసారులఇల్లనుకున్నావా, మరి-" కమలం లక్ష్మి మాటకు అడ్డంవచ్చి, "నీకు కోపంవచ్చిందా అక్కయ్యా?" అన్నది.

"కోపమా - నాకు కడుపునిండినట్లుగాఉంది నిన్ను చూస్తే. పరువూ, ప్రతిష్ఠా - ఇంతకూ, వంశానికి..."

"ఆఁ" అని గర్జించింది కమలం.

"-ఏమిటి, ఒళ్ళు తెలిసే మాట్లాడుతున్నావా ?... ఇదివరకు నీవు తెలివితక్కువదానవే అనుకునేదాన్ని - చేతగానితనంకూడా బలిసిందే ! - ఎరక్కపోయి వచ్చాను. తగినట్లుగానే గౌరవించావు"

"నిజమే, నిన్నురమ్మనడం నాదే తప్పు."

"నీవు రమ్మంటే వచ్చాననుకున్నావా ?"

"ఎందుకనుకుంటాను? నాకు తెలియవూ మీ వేషాలన్నీ ?——ఎవరిమీద ప్రేమఉందో వారికోసం వచ్చావు"

"అవును"

"కాక ! నీకు వదురూబెదురూ ఎందుకు ? - నాన్న చూస్తే సంతోషించి చంకలుకొట్టుకునేవాడు - నిన్ను కన్నం

దుకు. ఆయన అటు ఏడుతరాలు, ఇటు ఏడుతరాలవాళ్ళూ తరించారు."

"నిజంగానా?—ఏమో అందరితోపాటు నేనూ అనుకున్నాను కాని, నాలో ఇంత మహాత్మ్యముందని నా కింతవరకు తెలియదే!...నాన్నైనా ఎన్నడూ చెప్పలేదే!—"

"నీతో మాట్లాడడమే పొరపాటు—"అని లక్ష్మి లోపలికి వెళ్ళిపోబోయింది. కమలం వెళ్ళి ఆమె చెంగుపట్టుకుని ఆపి, పొగరుబోతు గుర్రాన్నిలాగా, సావధానంగా వెనుకకు నడిపించుకునివచ్చి సోఫాలో కూర్చోబెట్టింది.

తాను గ్రామఫోనుబల్ల నానుకుని నిలుచున్నది.

"మేమిద్దరమూ సంతోషంగా నాట్యంచేశామనేనా, నీకు కోపం?— చేతగాకపోవడం నీదిలోపం — తెలిసిందా?—"

"నేను కులస్త్రీని."

"అవును, అక్షరాలా అంతే, — మాళవిక ఎవరు?"

"నేను నీతో వాదించను."

"అక్కర్లేదు, నేను చెప్పేది అర్థంచేసుకో. శేఖరం బావే గోష్పాదమంత జుట్టుంచుకుని, జంధ్యాలు వేసుకుంటూ, వేదం వల్లించే అవధాన్లుగారయితే, నీ వేషం అప్పటికి తంచన్గా సరిపోయేది. అతను కులాసాగా కాలంగడుపుదామనుకునేవాడూ, నీవు సోమిదేవమ్మలాగా వంటయిల్లు పట్టుకుని వదలనంటావు. మరి నీ ప్రవర్తన అతనికి బాగుంటుందేమో ఎన్నడైనా విచారించావూ?"

"పోనీ, ఇక నిన్నుచూసి నేర్చుకుంటాలే"

"నేను చెప్పేదీ అదే. సహధర్మిణి హితచర్య అంతా

నీకు కంఠతః వచ్చునుకదా! భర్త అందరికన్నా ఎక్కువ అని మనవాళ్ళే చెప్పారాయెను; నీవు దానిరూఢార్థము తీసుకుని నోరులేని రాతిదేవుళ్ళతో బాటుగానే మీ ఆయన్నూ చూస్తున్నావు. నీ ఆదరణా, భక్తీ ఎవరికి కావాలి?—బావ ఇంగితమెరిగి, నీవు అతనికిఅనుకూలంగా నడుచుకోవాలిగాని"

"నా కా వేషాలు చేతకావు"

"కాకపోవడం ఎవరితప్పు - నేర్చుకో"

లక్ష్మి మాట్లాడలేదు.

"తరువాత...అంత చిడిముడిపాటు పనికిరాదు; నీ సొంతచెల్లెలినే ఇంత కఠినంగా అన్నదానవ్వూ, రేపు ఎవరినైనా అంతే చేసేదానవేకదూ? మగవాడితో ఆడది మాట్లాడటమే దోసమూ? ఇంత తెలివితక్కువతనమైతే ఎట్లా?

"అదికాదు కమలం!" అంటూ లక్ష్మి శాంతంగా ఏదో చెప్పవచ్చింది. కమల ఆమెమాట పొరనీయకుండా,

"నే నెందుకు వచ్చానంటే, మిమ్మల్ని ఇద్దర్నీ చూసిపోదామని - తెలిసిందా?...మీ ఇద్దరిమీదా ఉంది నాకు ప్రేమ - నీవు నా సోదరివని నీమీద, అతడు నీ పతి అని - నీ సర్వస్వమని అతనిమీద. అదిగాకుండా నీమీద వట్టిప్రేమే నాకు; అతన్నిచూస్తే చాలా సరదా. నీవుగూడా అతన్ని సంతోషపెట్టగలిగితే, అప్పుడు మీ యిద్దర్నీ సమానంగానే చూస్తాను - ఈ పాఠంచెప్పడానికే నేను వచ్చింది కూడానూ"